

POSTANOWIENIE

Dnia 18 listopada 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Halina Kiriło

w sprawie z odwołania M. K.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w R.

o zasiłek chorobowy i zasiłek macierzyński,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 18 listopada 2020 r.,

na skutek skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w R.

z dnia 14 marca 2019 r., sygn. akt IV Ua (...),

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od odwołującej się na rzecz organu rentowego kwotę 1.800 (tysiąc osiemset) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w R. wyrokiem z dnia 14 marca 2019 r. oddalił apelację odwołującą się M. K. od wyroku Sądu Rejonowego w R. z dnia 5 listopada 2018 r., zmieniającego częściowo zaskarżoną przez nią decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w R. z dnia 14 września 2016 r. w ten sposób, że stwierdził, iż wnioskodawczyni M. K. jest zobowiązana do zwrotu nienależnie pobranego zasiłku chorobowego i macierzyńskiego za okres od 3 listopada 2012 r. do 30 listopada 2013 r. wraz z odsetkami (pkt I) oraz oddalił odwołanie w pozostałym zakresie (pkt II).

Odwołująca się wywiodła od powyższego wyroku skargę kasacyjną, podnosząc zarzut naruszenia prawa materialnego, to jest art. 84 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, przez jego błędną wykładnię i w konsekwencji przyjęcie, że ubezpieczona pobrała nienależnie świadczenie w postaci zasiłku chorobowego oraz macierzyńskiego za sporny okres. Z powołaniem się na powyższy zarzut, wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w R. i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca wskazała na oczywistą zasadność skargi z powodu rażących naruszeń prawa materialnego - przepisu art. 84 ust. 1 i 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, skutkujących niezgodnym z prawem oraz poczuciem sprawiedliwości rozstrzygnięciem, które to uchybienia w niewątpliwy sposób wpłynęły na wynik przedmiotowej sprawy.

W uzasadnieniu wniosku podniosła, że oczywista zasadność skargi, wobec przedstawionego rażącego naruszenia przez Sąd Okręgowy w R. przepisów, które to naruszenie negatywnie rzutowało na przysługujące wnioskodawczyni prawa, stanowi zarazem uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, w myśl art. 398⁴ § 2 k.p.c. Wskutek powyższych naruszeń, wyrok Sądu Okręgowego w R. ostać się nie może, co uzasadnia jego wyeliminowanie z obrotu prawnego w postępowaniu kasacyjnym.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o odmówienie przyjęcia skargi do rozpoznania i zasądzenie od wnioskodawczyni na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych zwrotu kosztów według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania.

Stosownie do art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub

wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Zgodnie zaś z art. 398⁴ § 2 k.p.c., określającym wymogi formalne skargi kasacyjnej, skarga kasacyjna powinna zawierać wniosek o przyjęcie do rozpoznania i jego uzasadnienie. Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w art. 398⁹ § 1 k.p.c., a jego uzasadnienie winno zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy. Skarga kasacyjna nie jest bowiem (kolejnym) środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, z uwagi na przeważający w jej charakterze element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia. Skarga kasacyjna, jako szczególny środek zaskarżenia, służy realizacji interesu publicznego w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości. Funkcje postępowania kasacyjnego powodują, że wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania oraz jego uzasadnienie powinny koncentrować się na wykazaniu, iż w konkretnej sprawie zachodzą okoliczności przemawiające za interwencją Sądu Najwyższego.

Przy powołaniu się na przesłankę przedsądu, jaką jest oczywista zasadność skargi kasacyjnej, należy w motywach wniosku zawrzeć wywód prawny wyjaśniający, w czym wyraża się owa oczywistość i przedstawić argumenty na poparcie tego twierdzenia (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06 LEX nr 198531; z dnia 10 sierpnia 2006 r., V CSK 204/06, LEX nr 421035; z dnia 9 stycznia 2008 r., III PK 70/07, LEX nr 448289; z dnia 11 stycznia 2008 r., I UK 283/07, LEX nr 448205; z dnia 3 kwietnia 2008 r., II PK 352/07, LEX nr 465859 i z dnia 5 września 2008 r., I CZ 64/08). O ile dla uwzględnienia skargi wystarczy, że jej podstawa jest usprawiedliwiona, to dla przyjęcia skargi do rozpoznania niezbędne jest wykazanie kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego, polegającej na jego oczywistości widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, bez potrzeby wchodzenia w szczegóły czy dokonywania pogłębionej

analizy tekstu wchodzących w grę przepisów i doszukiwania się ich znaczenia (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 16 września 2003 r., IV CZ 100/03, LEX nr 82274; z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 218/07, LEX nr 375616; z dnia 26 lutego 2008 r., II UK 317/ 07, LEX nr 453107; z dnia 9 maja 2008 r., II PK 11/08, LEX nr 490364; z dnia 21 maja 2008 r., I UK 11/08, LEX nr 491538 i z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08, LEX nr 494134). W judykaturze podkreśla się, że przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia. Sam zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego przepisu (przepisów) nie prowadzi wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 7 stycznia 2003 r., I PK 227/02, OSNP 2004 nr 13, poz. 230; z dnia 11 stycznia 2008 r., I UK 285/07, LEX nr 442743; z dnia 11 kwietnia 2008 r., I UK 46/08, LEX nr 469185 i z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 37/08, LEX nr 494133).

Skarżąca nie zdołała wykazać występowania w sprawie powołanej przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Wskazując na oczywistą zasadność skargi kasacyjnej, jej autorka nie przedstawiła wyводу jurydycznego, z którego wynikałoby kwalifikowane naruszenie przez Sąd drugiej instancji art. 84 ust. 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych przy ferowaniu zaskarżonego wyroku.

Problematykę nienależnie pobieranych świadczeń i ich zwrotu reguluje ogólnie - w odniesieniu do wszystkich świadczeń z ubezpieczeń społecznych - art. 84 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2020 r., poz. 266 ze zm., dalej: ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych lub ustawa systemowa). W doktrynie prawa ubezpieczeń społecznych podkreśla się, że przepis ten, ustanawiając obowiązek zwrotu świadczenia przez osobę, która pobrała nienależne świadczenie, wskazuje istotną cechę nienależnie pobranego świadczenia w ujęciu ustawy systemowej, określaną jako *differentia specifica*, tj. świadomość (zła wiara) osoby pobierającej świadczenie co do nieprzysługiwania tego świadczenia w całości lub w części od początku, albo w następstwie później zaszłych zdarzeń. Obowiązek zwrotu świadczenia obciąża

więc tylko tego, kto przyjął świadczenie w złej wierze, mając świadomość jego nienależności. Dotyczy to zarówno osoby, która została pouczona o okolicznościach dotyczących braku prawa do pobierania świadczenia (art. 84 ust. 2 pkt 1 ustawy systemowej), jak i osoby, która uzyskała świadczenie na podstawie nieprawdziwych zeznań lub fałszywych dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd organu wypłacającego świadczenie (art. 84 ust. 2 pkt 2 tej ustawy). Świadomość nienależności świadczenia może mieć źródło w pouczeniu udzielonym przez organ rentowy co do okoliczności powodujących konieczność zwrotu świadczenia, bądź też może wynikać z zawinionego działania osoby, która spowodowała wypłatę świadczeń (R. Babińska, Wzruszalność prawomocnych decyzji rentowych, Warszawa 2007, s. 207; B. Gudowska, Zwrot nienależnie pobranych świadczeń z ubezpieczeń społecznych, część 1, PiZS 2011 nr 7, s. 18; M. Bartnicki (w:) K. Antonow, M. Bartnicki, B. Suchacki, Ustawa o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, Warszawa 2009, s. 582). Także w orzecznictwie sądowym, dotyczącym problematyki zwrotu nienależnie pobranych świadczeń, ugruntowany jest pogląd o możliwości domagania się przez organ rentowy zwrotu nienależnie pobranego świadczenia tylko wówczas, gdy ubezpieczonemu można przypisać złą wolę (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 sierpnia 2018 r., II UK 211/17, LEX nr 2530685 i cytowane tam orzecznictwo).

Wracając na grunt przedmiotowej sprawy należy podkreślić, że niniejsze postępowanie toczyło się w przedmiocie odwołania od decyzji zobowiązującej odwołującą się do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia. Kwestią prejudycjalną dla niniejszej sprawy miało ustalenie poczynione przez Sąd Okręgowy w R. w wyroku z dnia 14 lipca 2016 r., sygn. akt IV U (...), w którym Sąd ustalił, że strony uzgodniły w umowie o pracę wynagrodzenie w kwocie zawyżonej wyłącznie w celu uzyskania przez wnioskodawczynię wyższych świadczeń z ubezpieczenia społecznego (zasiłku chorobowego i zasiłku macierzyńskiego). Ustalenie nadmiernej wysokości wynagrodzenia (rażąco wygórowanego) po to, by otrzymywać zawyżone świadczenia z ubezpieczenia społecznego kosztem innych ubezpieczonych, zostało uznane przez Sąd rozpatrujący sprawę IV U (...) za sprzeczne z zasadami współzycia społecznego,

będące w konsekwencji niegodziwym celem umowy o pracę. Powyższe ustalenia stanowiły kwestię prejudycjalną dla niniejszego postępowania, a Sądy *meriti* uznały się za związane nimi. Konsekwencją powyższego było stwierdzenie przez te Sądy, że świadczenia pobrane przez odwołującą się w okresach wskazanych w zaskarżonej decyzji, są świadczeniami nienależnymi w rozumieniu art. 84 ust.2 ustawy systemowej, zaś zaskarżona w niniejszym postępowaniu decyzja w zakresie żądania zwrotu nienależnie wypłaconego świadczenia w postaci zasiłku chorobowego i macierzyńskiego za sporny okres była prawidłowa.

W związku z powyższym, brak jest podstaw do przyjęcia oczywistej zasadności skargi kasacyjnej. Z tych przyczyn Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. i art. 398²¹ w związku z art. 108 § 1 k.p.c. postanowił jak w sentencji.